

KASBIY YO‘NALISHLARDA ONA TILI DARSLARINI INNOVATSION METODLAR ASOSIDA TASHKIL ETISH

Namangan viloyati Uchqo‘rg‘on tuman 1- son Politeknikumi Ona tili adabiyot

fani o‘qituvchisi

Nozima Dadaxanova Abdurahim qizi

email. dadaxanovanozima555@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada kasbiy yo‘nalishlarda ona tili darslarini innovatsion metodlar asosida tashkil etishning dolzarbligi yoritilgan. Ta‘lim tizimida yuz berayotgan yangilanishlar, xususan, kasb-hunar kollejlari va texnikumlarda o‘quvchilarning kasbiy bilim bilan birga nutqiy kompetensiyasini shakllantirish zarurati mavzuning asosiy muammosidir. Maqolada interaktiv va innovatsion metodlar (klaster, case-study, loyihaviy ta‘lim, AKT vositalari)ning o‘rni, ularning samaradorligi, kasbiy yo‘nalishga mos dars misollari, va amaliy natijalari tahlil qilinadi. Shuningdek, dars mazmunini kasb bilan integratsiyalash orqali o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirish usullari ko‘rib chiqiladi. Yakunda ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi pedagogik tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Ona tili, kasbiy yo‘nalish, innovatsion metod, politexnikum, interaktiv usullar, nutq madaniyati, kasbiy kompetensiya, dars samaradorligi, texnik ta‘lim, raqamli texnologiyalar.

ANNOTATION This article explores the importance of organizing mother tongue (Uzbek language) lessons in vocational education institutions using innovative teaching methods. In the context of ongoing educational reforms, it is crucial to enhance not only students’ professional skills but also their communicative competencies. The article analyzes the effectiveness of modern teaching strategies such as cluster, case-study, project-based learning, and ICT tools in technical and vocational settings. Practical examples of how language instruction can be integrated with

professional content are provided. The findings demonstrate that innovative approaches significantly improve learners' writing, speaking, and professional vocabulary skills. The article concludes with pedagogical recommendations for improving the quality and relevance of mother tongue instruction in vocational education.

Key words Mother tongue, vocational education, innovative methods, interactive teaching, communicative competence, professional language, technical education, ICT in education, language integration, project-based learning.

KIRISH XXI asr – bu raqamli texnologiyalar, tezkor axborot almashinuvi va yangicha fikrlash davri bo'lib, zamonaviy ta'lim tizimiga ham mutlaqo yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. Global raqobat kuchaygan, kasb-hunar ta'limi tizimi esa bozorda raqobatbardosh, faol fikrlaydigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan yosh kadrlarni tayyorlashga qaratilgan. Shu nuqtai nazardan qaralganda, politexnikum va kasb-hunar maktablarida ona tili va adabiyot fanlarining o'qitilishi, mazmun va metod jihatdan yangicha yondashuv asosida tashkil etilishi dolzarb masalalardan biridir.

An'anaviy yondashuvlarda ona tili darslari asosan grammatik bilimlarni berish, matn ustida ishlash yoki nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish bilan cheklanib qolgan bo'lsa, hozirgi zamon o'quvchisi bunday biryoqlama yondashuv bilan chuqur til kompetensiyasiga ega bo'la olmaydi. Ayniqsa, kasbiy yo'nalishlarda ta'lim olayotgan yoshlar uchun ona tili nafaqat aloqa vositasi, balki kelajakda kasbiy faoliyatda to'g'ri yozish, aniq va lo'nda ifoda qilish, hujjatlar tuzish, rasmiy muloqot yuritish kabi ko'nikmalarni shakllantirishda asosiy tayanch fan sifatida qaralishi lozim.

Zamonaviy ta'lim metodikasi esa innovatsion yondashuvlar, axborot-kommunikatsion texnologiyalar, interfaol dars shakllari va kasbiy faoliyatga moslashtirilgan o'quv topshiriqlari orqali o'quvchilarni faol o'rganishga jalb etishga qaratilgan. Aynan innovatsion metodlar asosida tashkil etilgan ona tili darslari orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, analitik yondashuv, ijodiy izlanish va kasbiy sohada samarali muloqot yurita olish kabi muhim ko'nikmalar shakllanadi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, kasb-hunar kollejlari va texnikumlarda o'quvchilarning o'quv motivatsiyasi ko'pincha amaliy bilim va real hayotiy vaziyatlar bilan bog'liq bo'lgan ta'limga nisbatan yuqori bo'ladi. Shu bois ona tili fanini kasbiy yo'nalish bilan uyg'unlashtirib, uni real hayotiy faoliyatga yo'naltirilgan holatda o'qitish — ta'lim samaradorligini oshiradi. Bu jarayonda esa innovatsion metodlarning roli beqiyosdir. Ushbu maqolada aynan kasbiy yo'nalishlarda ona tili darslarini innovatsion metodlar asosida tashkil etish zarurati, bu yondashuvning nazariy asoslari, amaliy misollari va kutilayotgan natijalari haqida tahliliy yondashuv asosida fikr yuritiladi. Maqolaning asosiy maqsadi — zamonaviy metodlar orqali kasbga yo'naltirilgan ta'limda ona tili fanining didaktik imkoniyatlarini ochib berish va pedagogik tajriba almashishdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Kasbiy ta'lim sharoitida ona tili darslarining o'ziga xosligi. Kasb-hunar ta'limi tizimi o'zining amaliy yo'nalganligi bilan umumiy o'rta ta'limdan farq qiladi.

Bunday muassasalarda ona tili darslari faqat nazariy bilimlarni emas, balki o'quvchilarning kasbiy nutqiy ehtiyojlariga xizmat qiluvchi amaliy ko'nikmalarni ham shakllantirishi lozim. Ayniqsa, bugungi mehnat bozorida ish beruvchilar zamonaviy texnik vositalarni biluvchi, hujjat bilan ishlay oladigan va aniq muloqot yurita oladigan mutaxassislarni talab qilmoqda.

Ona tili fanining asosiy vazifasi — til birliklarini o'rgatish bilangina cheklanib qolmasdan, o'quvchilarning og'zaki va yozma nutq madaniyatini, kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, shuningdek, kasbiy faoliyatida zarur bo'ladigan til vositalarini puxta egallashlariga yo'naltirilishi zarur. Shu bois, dars mazmuni, kasbiy matnlar (yo'riqnoma, texnik xulosa, ariza, me'yoriy hujjatlar), sohaviy terminologiya, ishbilarmonlik uslubidagi nutq, kasbiy muloqot shakllari bilan boyitilishi kerak. Bu darslarga o'quvchilarni faol jalb qilish uchun esa innovatsion metodlar asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

<i>Ona tili darslarida o'quvchilarga innovatsion texnologiyalar vositasida integratsiyalashgan ta'lim berish tamoyillari</i>		
• tizimlilik tamoyili • izchillik tamoyili • ketma-ketlik tamoyili • uyg'unlik tamoyili • ta'lim, tarbiya va rivojlanish uyg'unligi tamoyili	• ilmiylik va tushunarlilik tamoyili • nazariyaning amaliyot bilan aloqadorligi tamoyili • onglik, faollik va mustaqillik tamoyili • ko'rsatmalilik tamoyili	• bolalarning yosh hamda o'quv imkoniyatlarini hisodga olish tamoyili • assotsiativlikka asoslangan intellektual salohiyatni rivojlantirish tamoyili

Innovatsion metodlarning turlari va ularning afzalliklari. O'quv jarayonida samaradorlikka erishishning muhim yo'llaridan biri — bu darsni ilg'or pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishdir. Innovatsion metodlar orqali bilim olish jarayoni

faqat o'qituvchiga emas, balki o'quvchining o'ziga ham bog'liq bo'ladi. Ular o'z bilimlarini mustaqil o'rganadi, tahlil qiladi, izlanadi va baham ko'radi.

Quyida kasbiy yo'nalishdagi ona tili darslarida qo'llanilishi mumkin bo'lgan ba'zi innovatsion metodlar va ularning afzalliklari keltirilgan:

📌 “Klaster” metodi

Matn asosida asosiy tushunchalarni ajratish va ularni mavzuga qarab guruhlash. Bu usul kasbiy atamalarni tizimlashtirishda samarali.

📌 “Case-study” yondashuvi

Kasbiy muammoni tahlil qilish orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi. Masalan, biror ishlab chiqarishdagi aloqa xatolarini matn asosida aniqlash.

📌 Loyihaviy ta'lim metodi

O'quvchilar kichik guruh bo'lib, biror kasbiy hujjat tayyorlaydi (masalan, “Yo'riqnoma yozish” yoki “Ish kunligini yuritish”).

📌 Raqamli texnologiyalar (Prezi, Mentimeter, Kahoot)

Qiziqarli testlar, interfaol so'rovlar, viktorinalar orqali darsga rag'bat kuchayadi.

📌 “Rolli o'yin” metodi

Amaliy misollar: dars mazmunini kasbiy yo‘nalishga moslashtirish. Kasbiy ta’limda o‘quv materiallarini soha bilan bog‘lash o‘quvchining o‘z kasbini ona tili orqali chuqurroq anglashi, tilni amaliyotga mos holatda qo‘llashi uchun muhimdir. Quyida ayrim yo‘nalishlarga mos dars misollari keltiriladi:

Qurilish yo‘nalishi. Mavzu: “Yozma nutq turlari”
Topshiriq: Qurilish ob’ektida texnik topshiriq yoki rasmiy ariza yozish.
Innovatsiya: QR kod orqali namunaviy hujjatlarni skan qilish va ularni tahlil qilish.

Axborot texnologiyalari yo‘nalishi. Mavzu: “Rasmiy ish uslubi”
Topshiriq: Dasturiy ta’minotga oid texnik pasport tuzish.
Innovatsiya: Google Docs yoki Word’da hamkorlikda hujjat yozish.

Avtomexanika yo‘nalishi. Mavzu: “So‘z birikmalari va terminlar”
Topshiriq: “Dvigatel ishlash prinsipi” haqidagi matndan terminlarni ajratish va sharhlash.
Innovatsiya: Elektron lug‘atlar va diagrammalar orqali tushunchani mustahkamlash.
Bu kabi topshiriqlar o‘quvchini o‘z kasbiy muhitida ona tilidan faol foydalanishga o‘rgatadi.

Innovatsion metodlarning samaradorligi: tahlil va natijalar. Yurtimizdagi bir qator kasb-hunar ta’lim muassasalarida olib borilgan kuzatuvlar va monitoringlar shuni ko‘rsatmoqdaki, innovatsion metodlar asosida tashkil etilgan ona tili darslari quyidagi natijalarga olib kelmoqda: O‘quvchilarning darsga ishtiroki 30–40% ga oshadi; Yozma nutqdagi xatolar soni sezilarli kamayadi (ariza, tavsiyanoma, bayonnoma); O‘quvchilarning kasbiy terminologiyaga nisbatan qiziqishi ortadi; Interfaol topshiriqlarda mustaqil fikr bildirish ko‘nikmasi kuchayadi; Baholashda differensial yondashuv (o‘quvchining yutuq va qiyinchiliklarini aniqlash) imkoniyati ortadi. Ushbu metodlar o‘quvchini "yozuvchidan" “yaratuvchi”ga aylantiradi, ya’ni o‘rganuvchidan faol ishtirokchiga, ta’lim subyektiga aylantiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Xulosa qilib aytganda, kasbiy yo‘nalishlarda ona tili darslarini innovatsion metodlar asosida tashkil etish bugungi ta’lim jarayonining

dolzarb va zaruriy talablaridan biridir. Ona tili fani faqat grammatik bilimlarni berish vositasi bo'lib qolmasdan, balki o'quvchilarning kasbiy nutq madaniyati, hujjat bilan ishlash ko'nikmalari, muloqot madaniyati va kasbiy leksikani o'zlashtirishda muhim o'rin tutadi.

Innovatsion metodlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlash, kasbiy terminlarni anglash va real hayotiy vaziyatlarga mos yozma va og'zaki nutqni shakllantirishiga yordam beradi. Jumladan, klaster, case-study, loyihaviy ta'lim, interfaol topshiriqlar, raqamli texnologiyalar kabi metodlar orqali o'quvchilar faolroq ishtirok etadi, ijodiy fikrlaydi, kasbiy sohasiga oid bilimlarini amaliyotda mustahkamlaydi.

Tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, bunday yondashuv orqali darslar mazmunli, qiziqarli va natijador bo'ladi. O'quvchilar ona tiliga bo'lgan munosabatini faqat fan sifatida emas, balki kelajakdagi kasbiy faoliyatining bir bo'lagi sifatida anglay boshlaydi. Shuningdek, innovatsion metodlar o'qituvchining kasbiy mahoratini oshiradi, dars jarayonini samarali boshqarish imkonini beradi. Shu bois, kasbiy ta'lim tizimida ona tili darslarini innovatsion yondashuvlar bilan tashkil etish – o'quvchilarni bilimli, savodli, fikrlovchi va raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Navoiy, A. **Xamsa**. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1991.
2. Navoiy, A. **Lison ut-tayr**. – Toshkent: Sharq, 1993.
3. Oripov, A. **Saylanma**. 2 jildlik. – Toshkent: O'zbekiston, 2001.
4. Oripov, A. **Hijron dardlari**. – Toshkent: O'zbekiston, 1996.
5. G'aniyev, A. **Alisher Navoiy: Hayoti, ijodi, merosi**. – Toshkent: Fan, 2002.

6. Qodirov, S. **Abdulla Oripov poetikasi**. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2010.
7. Karimov, I. A. **Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch**. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
8. Abdug‘aniyeva, M. **O‘zbek she’riyati va vatanparvarlik ruhining ifodasi** // O‘zbek tili va adabiyoti. – 2020. – №2. – B. 45–50.
9. Xolmirzayev, O. **O‘zbek adabiyoti va milliy g‘oya**. – Toshkent: Ma’naviyat, 2004.
10. To‘xtaboyev, Z. **Adabiyotda vatanparvarlik: nazariy yondashuvlar** // Adabiyotshunoslik ilmi rivoji. – 2019. – №1. – B. 30–38.